

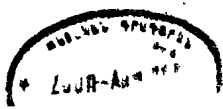
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Ո՞ՒՐ Է ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՑ ՆՈՒՐԱԿԸ

Գիտենք թէ ո՛ր հեռաւոր սփռնքներ տարին և ի՛նչ մէջընդմէջ սահմաններէ ներս կը մղեն դեռ զինքը իր անխոնջ եռանդն ու պարտականութեան ըզգացումը. բայց չենք զիտեր, վամնզի չլսեցինք և չիմացանք, թէ ո՛ր հասած է արդ և ո՛ր պիտի յանգի ի վերջոյ իր առաքելութեան գործը, իբրև կատարում Ամենայն Հայոց Սրբազնագոյն Վեհին յանձնարարութեանց, և իբրև իրականացում անկեղծ իղձերու՝ զորս ամէնքս ազգովին ունեցանք իր մասին, յաջողութեամբ լրացած տեսնելու համար խաղաղութեան հրեշտակի իր բարձր ու կարևոր պաշտօնը: Եւ մեր հետաքրքրուի՛նք իր մասին՝ այս մտահոգութեան մէջ է անշուշտ մանաւանդ որ կը շեշտուի:

Երբ դեռ մեր մարզին մէջ չունէինք զինքը, և՛ տարապարտ մտածումներէ ալ տարուած՝ կը խորհէինք թէ պիտի չկարենանք խակ երբեք ունենալ զինքը մեր մօտ, իր ընելիքին անասելի դժուարութեանց մղձաւանջն էր որ կը ճնշէր մեր սիրտը. ու գուցէ անզգալաբար կամ բնագոյրէն կը կասկածէինք անգամ որ անյաղթելի խոչընդոտներու նախազգացումն էր որ վարանում կը պատճառէր իրեն՝ մեկնելու համար դէպի իր պաշտօնին դաշտը: Բայց «երբ եւ կաւ վերջապէս», ինչպէս բուն տեղն է ըսել, երբ տեսանք ու լսեցինք զինքը, երբ խելամուտ եղանք գործելու այն եղանակին՝ որով կը թուէր մտադրած ըլլալ կատարել իր յանձնառութիւններ, հասկցանք թէ զորժ ունինք Եկեղեցւոյ այնպիսի պաշտօնէի մը հետ, որ զիտէ ամենէն առաջ խորհիլ, կշռել հանգամանքները, և ըստ այնմ ընել ինչ որ ըսուած է իրեն ու նոյն ատեն իր սիրտէն ևս կուգայ ընել. ու դժուարութիւնները, ֆնալով հանդերձ մեր մտածութեան մէջ իբր մեծ ծանրութիւններ, տակաւ առ տակաւ մերկացան մեր զգացումին առջև՝ անառիկ լինելու իրենց երևոյթէն:

Գարեգին Սրբազան Յովսէփեանի անցքը իր ամբողջ ճամբուն վրայէն՝ չեղաւ երբեք անցք մը փայլակի, որ բույեական լոյս մը կը շողացնէ լոկ, մոթը լեցնող ձևերուն զգայութիւնը հազիւ տալով աչքերուն՝ զանոնք նորէն թաղելու համար խաւարին մէջ: Անիկա կրցաւ ամէն տեղ ազգային զգացումի եղիմարտութեան երկարատեւ պայծառութիւն մը յառաջ բերել ամէն շրջանակ և զիտակցութեան երկարատեւ պայծառութիւն մը յառաջ բերել ամէն շրջանակներէ ներս: Անցաւ մեր մէջէն ոչ թէ զահալէժ թաւալումներովը հեղեղառատ ալիքներուն, որոնք կը փշրեն ու կը քշեն աւելի, այլ յուշիկ սահանքովը առուակին, որ կ'ոռոգէ խաղաղիկ, գովացնելով նախ մթնոլորտը, և յետոյ կշտա-

709/66

ցընելով տունկերուն արմատները, և այսպէս սնունդի և ոյժի առատ ճարակ մը սփռելով պատշաճօրէն իր չորս դին:

Գործածեց ամենէն աւելի այն գորութիւնը, որուն համար ա՛լ երբեմն կարելի ըլլայ թերևս յարաբերական առումով մը գէթ ըսել. «առանց որուն» ոչինչ չէ եղած»։ Խօսքը, խելքով ըսուած խօսքը, բանը, որ իր հմայքին ամենէն ոգեւորիչ տարրերէն մին եղաւ։ Խօսեցաւ մեզի մեր անցեալէն, մեր սրբութիւններէն, մեր անանց գեղեցկութիւններէն, մեր անմահ փառքերէն, մեր վիշտերէն, մեր յոյսերէն, մեր նախնեաց և ապագայի Հաւատքէն, մեր Հայրենիքին մէջ գեռ ներկայիս շարունակուող մեծագործութիւններէն։ Իր բանախօսութիւնները և քարոզները մտքի և սրտի ճշմարիտ խրախճանքներ եղան։

Այդ ամէնը ըրաւ ան ոչ թէ բեմական և արուեստագիտական հրապոյր պատճառելու համար իր և մեր զգացմանց, այլ իբրև մէկ կարևոր մասն ու միջոցը իր պաշտօնին գործադրութեան — Իմաստուն բժիշկը, որ կը ճանչնայ իր հիւանդին ծնողքն ու նախնիքը, վեր առնելու համար անոր մէջ ինչալու վրայ եղող բարոյականը, պարտք կը համարի յիշեցնել անոր իր սերունդին գիծին վրայ զինքը կանխողներուն ուժեղ կազմն ու կորովը։ Նուիրակը այս մեթոտը գործադրեց, ցոյց տուաւ մեզի թէ իբրև ցեղ՝ ի՞նչ բարձրութիւններէ կ'իջնենք, և իբրև ժողովուրդ կամ ազգ՝ ի՞նչ շքեղութիւններէ պէտք է ծնունդ առած լինի մեր հոգին։

Ոչինչ ըսաւ նա մեզի, անշուշտ, այդ բառերով։ Թերևս, նոյն իսկ, ինքնաբերականօրէն այսինքն առանց կանխամտած դիտումի կիրարկեց միայն նա իր մեթոտը. ոչ ոք նաև թերևս մեր մէջէն այդ պահուն խորհեցաւ այսպիսի հընարքի մը մասին. բայց զործը կը վկայուի իր արդիւնքէն, ինչպէս ցանքը հունձքէն. իր անցնելէն վերջ՝ որ և է տեղէ, խաղաղութիւնը տիրեց ամէն կողմ։ Ամէն Հաստատութիւն կամ Համայնք, մասսեւեռած կարծես իր անցեալի մեծութիւններով, մոռնալ ճգնեցաւ իր ներկայի փոքրելութիւնները։ Ուռմանիս, Պուլկարիս, Եւրոպայի բոլոր միւս մասերը, ուր այցելեց, հոս՝ Պաղեստին, Լիբանան, Սիրիա, Միջագետք, Նեիլպոտոս, Յունաստան, ամէն տեղ շինելէ եղաւ իր տպաւորութիւնը, և ազդու՝ իր խորհուրդն ու խօսքը։ Մամուլը իր անձին գովքն ըրաւ միահամուռ. հոսանքներ և շերտաւորումներ, եթէ հաւասար շերտութեամբ չըլլապատեցին իսկ զինքը, հաւասարապէս յարգանք արտայայտեցին սակայն իր արժանիքին և անկեղծութեան մասին։

Ահա՛ւասիկ Մարտէլլ. հարաւային Փրանսայի ամենէն հայաշատ և ազգային ու ժողովրդական ոգևորութեամբ հարուստ՝ բայց սկիզբէն իսկ ամենէն եւուղեռ վերելկայրումներով հանրային զգացումը տառապեցնող այդ թեմը ի՞նչպէս ի վերջոյ գտաւ իր խաղաղութիւնը։ Եթէ ժամանակն ու բացատրութեան անկարօտ հանգամանքներ օգտակար եղան անշուշտ այդ արդիւնքը ձեռք բերելու տեսակէտով, եթէ քիչ չեղաւ նաև ատոր համար՝ Գալիֆօրնիայէն ընտրութեամբ արդէն հոն փոխադրուած Գարեգին Սրբազան Խաչատուրեանի համերաշխական անկեղծ ջանքերուն դերը, պարտիք սակայն խոստովանել անվերապահօրէն թէ այդ յալոդութեան մեծագոյն բաժինը զործն է Նուիրակ Սրբազանի իմաստուն և հեռատես ընթացքին և մանաւանդ Սրբազնագոյն Հայրապետին բարձրօրէն լայնախոհ և հայրական տնօրինութեանց։ Եւ հիմակ որ, մշակին նման որ կը ցանէ ու կ'անցնի՝ Աստուծոյ թողլով հունձքին աճումը, Ն. Սրբազնութիւնը,

իմանալով Միջերկրականի այդ խռովածուփ ավերումն վրայ գոյացած խաղաղութիւնը, կը խորհինք թէ ո՛րչափ ուրախ պիտի լինի հոն իրականացած բարեյաշիւոյ կացութեան համար, ուր վստահ ենք թէ ընդհանուր Հոգեւոր Հովիւին և հարուսի ֆրանսահայոց Հայրապետական Պատուիրակին և վաղուան Առաջնորդին խղճամիտ լըվութիւնը, միացած տեղւոյն պատուական ազգայնոց ողջմտութեան և աներկեան ազգասիրութեան հետ, պիտի ստեղծեն իրենց համար օգտակար և ամենուս համար պատուաբեր նոր կեանք ու գործունէութիւն:

Բայց մինչ ինքը, Նուիրակ Սրբազանը, Նոր Աշխարհի մէջ կը հրճուի այժմ ի տես կամ ի յուշ Հին Աշխարհի մէջ իր աշխատութեանց բեղնաւորմանը, մենք ամենքս իրեն և անդրովկիանեան մեր ազգակիցներուն կը նայինք սրտատրոփ և ակնկառոյց, և կը սպասենք իր բարի լուրերուն, որոնք «հայրենիքէ խապրիկաներու չափ անոյշ պիտի ազդեն մեր սիրտերուն»:

Լուսթիւնը՝ որ կը տիրէ ահա ամիսներէ ի վեր, յի՞ք է արդեօք նոր և երջանկազոյն իրականութեանց հաւաստումովը. ո՛հ, ներուի՛ մեզ ըսել, մենք զայդ միայն կ'ուզենք մտածել. չենք կրնար թողատրել մեզի խորհիլ հակառակը: Վստահութիւնը՝ զոր ունինք նախ ազգային ընդհանուր ողջմտութեան մասին, և յետոյ Ամբրիկայի պաշտուարժան Հայութեան նկատմամբ, վստահութիւնը՝ զոր կը տածենք միշտ Նուիրակ Սրբազանի բարձր կարողութիւններուն և խոր հայրենասիրութեան և Սփիւռքի բովբերուն մէջ հիմակ աւելի ևս թրծուած փորձառութեան վրայ, լաւատես կ'ընեն զմեզ այդ ուղղութեամբ:

Պէտք է լռեն կիրքերը. պէտք է ամենէն աւելի ու բոլոր կողմերուն վրայ իշխէ զիշողութեան ոգին. պէտք է ամէնքը բոլորովին Մայր Աթոռոյ Առաքեալին շուրջը և լսեն անոր խաղաղութեան խորհուրդները. ներկայովը միայն մտահոգ և ապագային մանաւանդ ակնդէտ՝ մոռնան անցեալը, անոր դասերէն յաւատ խրատուած, և օգնեն իրարու՝ այդ հեռաստանեայ ավերումն վրայ, ուր ամենէն աւելի պահ մը աղմուկեցաւ հայ անունը և արատաւորութեամբ հայ պատիւը, ամենէն աւելի մխիթարական պանծացումով բարձրացնելու համար մին և սրբելու համար միւսը:

Մայր Աթոռոյ պատուական Նուիրակը, որուն շատ մօտէն կը ճանչնանք մենք բարի տրամադրութիւնները, և որ գիտենք ի՞նչ յոյսերով՝ բայց նոյն ատեն ի՞նչ յոյզերով՝ կը դիմէր դէպի աշխարհի մեծագոյն Հասարակապետութեան Հայութիւնը, պէտք է դառնայ անկէ զուարթ հոգւով, սիրտ ի թունդ արձագանգ տալու համար անմահ Սողոմոսի այն տողերուն, զոր կ'երգէին տաւաշխարհիկ պանդխտութեան ցուպն ի ձեռին իրենց հայրենիքէն ժամանակաւուրապէս հեռացող Իսրայէլացիները մեկնած պահուն.

Եւ որ երբանրն լալով՝
Գալով գայեմ ցլնծալով,
Լիալիւրկ մեծ որայով.

Նուիրակը պէտք է այս երգը իր շրթունքին դառնայ Հայաստան, ի Ս. Էմիածին, Ամենայն Հայոց Սրբազնագոյն Հայրապետին հաղորդելու համար Սփիւռքի Հայութեան որդիական համբոյրն ու յարգանքը:

★ * *